

Velký symbol působení Boží moci

Roman Cardal

21. novembra 2023 † Spoločnosť † CZ, Filozofia

Význam velkých symbolů

Každá kultura disponuje *velkými symboly*, které slouží jako orientační světla na cestě lidí životem. Naše západní kultura byla podstatným způsobem ovlivněna řeckou filosofií a tento vliv se mimo jiné projevuje i v tom, že se k ní následné generace obraceli jako ke zdroji důležitého poučení. Byl to především Platón, který měl zvláštní oblibu v používání *symbolických* výrazových prostředků a některé z nich byly tak silné, že v myslích lidí přežívají až do současné doby.

Jan Saenredam, Platónovo podobenstvo o jaskyni (1604)

zdroj: wikimedia commons

Jedním z takových symbolických obrazů je i jeho slavné *podobenství o jeskyni*. Každý středoškolský student o něm od některých svých učitelů patrně alespoň něco málo slyšel. Jedná se o natolik významnou scénu, že byla během staletí komentována nespočty způsoby. Obsahuje tolik důležitých momentů, že by o každém z nich mohlo být napsáno samostatné pojednání. Nebude na škodu, když se zastavíme u jednoho z nich ne proto, abychom opakovali to, co již bylo tisíckrát řečeno, nýbrž abychom se zamysleli nad tím, co naopak velkou pozornost nepřitahuje.

Výstup člověka a sestup Boha

V křesťanské literatuře se někdy popisuje *podstatný rozdíl* mezi vztahem člověka a Boha, jenž byl typický pro antický svět na straně jedné a pro křesťanskou éru na straně druhé tak, že se poukazuje na jeho *invertovanou podobu*. Podle této interpretace se antický člověk snažil *vystoupat do božské sféry svým vlastním úsilím*, zatímco křesťanství svědčí o tom, že *Bůh k člověku sám sestoupil ze své vlastní iniciativy*. To je skutečně velký rozdíl v povaze poměru Bůh-člověk a nutno říct, že toto srovnání pohanského a křesťanského vztahování se člověka k Bohu a Boha k člověku je v zásadě pravdivé. S přijetím uvedeného hodnocení je ovšem nutné zároveň upozornit na nebezpečí zkreslení toho, jak někteří velcí antičtí autoři – a v první řadě právě zmíněný Platón – chápali situaci člověka v jejím vztahu k božské Skutečnosti.

K ilustraci tohoto problému můžeme odkázat k Platónem představenému podobenství, o němž jsme před chvílí hovořili. Jak je patrné z příslušné pasáže, jedná se o symbolický popis *osvobození člověka z pout nevědomosti*. K tomu může dojít pouze v případě, kdy dotyčný jedinec podstoupí *namáhavý, dlouhý a nebezpečný výstup* ze dna jeskyně směrem k jejímu východu umístěnému vysoko nad úrovní, na níž setrval po mnohá léta svého spoutaného života. Pokud se mu za cenu nemalých obětí, bolestí a strádání podaří této kvóty dosáhnout, otevře se před ním pohled na *skutečnost*, kterou dosud viděl pouze ve stínové projekci.

Kromě věcí, zvířat a osob, o nichž Platón hovoří, spatří i *nebeská tělesa*, mezi nimiž zaujímá nejvýsadnější pozici zářící Slunce – symbol božské Pra-skutečnosti. To je velmi důležitý moment líčeného příběhu, protože je z něho zřejmé, že se na jedné straně jedná o tu nejpodstatnější „část“ reality, kterou však na straně druhé *nelze dosáhnout stejným způsobem*, jakým bylo dosaženo místo, odkud se stala pro osvobozeného jedince viditelnou. Žádný další strmý svah už k ní totiž nevede. Je od člověka oddělena prostorovou propastí, kterou nikdo z lidí *nemůže svými silami překonat*.

Částečná korekce tradičního hodnocení

A přesto to bylo právě *světlo* z této výsostné oblasti, které člověka uvězněného na dně jeskyně *upozornilo* na existenci *jiného světa* a stalo se *motivem*, pro který se vydal na dlouhou a strastiplnou cestu vzhůru. Výstup člověka z jeskyně, z jeho stavu nevědomosti a mravní zanedbanosti, se tedy odehrává *pod vlivem* božské Skutečnosti. Na tom je vidět, že filosofie, o níž se zde hovoří, není jen myšlenkovou aktivitou v moderním, akademickém smyslu slova. Jde o filosofii v původním významu, jak se jí rozumělo v Platónem založené a vedené Akademii – o filosofii podpořenu odpovídajícím mravním úsilím a existující jen v *neoddělitelné symbióze s ním*.

Intelektuálně-mravní stav lidí na temném dně jeskyně se dá vyjádřit prostřednictvím kategorie *ne-řádu* a *chaosu*. Takoví lidé nejsou harmonické bytosti, jejich myšlení a jednání schází náležitý *řád*, který se vyznačuje *mírou*, tj. správným poměrem myšlenek, citů a skutků k *principu veškeré Skutečnosti*. Pokud lidé o její existenci nevědí anebo pokud si ji sice uvědomují, ale odmítají vést své životy v souladu s Ní, žijí *neuspořádaným způsobem*.

Ten se jim může jevit jako *svobodný*, protože *ničím nespoutaný*, ale hlubší analýza jejich stavu odhaluje, že vzdálenost člověka od Boha se podobá přílišné vzdálenosti předmětu naplněného kovovými částmi od silného Magnetu, který na něj může začít působit teprve v momentě, kdy se tato vzdálenost zmenší anebo kdy jsou z něj odstraněny překážky, které magnetické síle nedovolují průnik do jejího nitra. Pouze když se uvedené těleso dostane do sféry vlivu „Magnetu“, přestanou se v něm kovové části chovat chaoticky a zaujmou patřičné a správné místo, které jim náleží.

Stejná situace se dá osvětlit i jiným, principiálně obdobným příměrem. Nebeská tělesa se pohybují uspořádaně po určitých drahách jen v případě, kdy jsou ve správné vzdálenosti od Tělesa, okolo něhož gravitují. Kdyby se planety sluneční soustavy více vzdálily od Slunce, jeho přitažlivost by se zmenšila a její planety by „odlétly“ do volného prostoru. Po určité době by se dostaly do sféry vlivu nějakého jiného tělesa, což by nicméně znamenalo, že by se na nich změnila podmínky, které na nich panovaly dosud a které v případě Země byly příhodné pro vznik a rozvoj života. Život na planetě Zemi by vyhasl a *smrt by slavila naprosté vítězství*.

Řád, harmonie a štěstí jsou bez působnosti Boha nedosažitelné

Tyto metafory chtějí ilustrovat, jak dochází k *harmonizaci a záchraně lidské bytosti*. Platón ve své filosofii učí, že pokud je člověk vzdálen od božské Reality, je odsouzen k chaotickému bytí, myšlení, chtění, cítění a jednání, které ho při překročení určité hranice mohou přivést až ke smrti. Působnost božského Centra dopadá na (od)padlého člověka i přes jeho vzdálenost ve slabší intenzitě, takže je schopen ve zmíněných dimenzích života realizovat *dílčí řády*. Do *celkového řádu existence* a do *úplné vnitřní harmonie* se ale vpravit nedokáže. Aby zaujal náležitou pozici v celku kosmické reality a aby unikl ze svého vnitřního chaosu, musí se Božímu vlivu vystavit ve vědomém rozhodnutí, na něž musí následovat určitý typ praktického chování.

Tyto úvahy by měly alespoň zčásti korigovat názor, podle něhož antický člověk nepočítal se „sestupem“ Boží činnosti do lidského světa. Platón a celá řada myslitelů, kteří se jeho myšlením inspirovali, si byli vědomi, že záchranu člověka z chaosu, jehož nejzazším výrazem je smrt, *není možné uskutečnit pouze lidským úsilím*. Tím lze dospět pouze „do určitého bodu“, ale to hlavní – spásný řád v člověku samotném a tím pádem i na něj navazující vztah člověka k Bohu – může vykonat *jen Boží působnost*. Bůh je podle Platóna Mírou všech věcí a celý kosmos je „držen“ v řádu silami, které mají svůj původ v Něm.

Ctnostný člověk je takový, u něhož jsou všechny rozměry života – vnitřní i vnější – *patřičným způsobem uspořádány*. Bez neustálé intervence Autora veškerého řádu se nic takového uskutečnit nemůže. I tato stránka Platónovy filosofie představuje významný odkaz následným věkům, na který bychom neměli zapomínat zvláště v době, kdy i samotnou Církev ohrožuje nová vlna neblahého pelagianismu.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/velky-symbol-pusobeni-bozi-moci/>